

Voordrachten. Een schrift met teksten van Derk Rijploeg (1891-1995) en zijn vrouw Henderika Schoonveld (1889-1976), landarbeiders te Zijldijk

Maarten Duijvendak, historicus en emeritus-hoogleraar Economische en Sociale Geschiedenis
Rijksuniversiteit Groningen

Begin 2025 publiceerde Maarten Duijvendak het hierna volgende artikel in *Stad en Lande. Cultuurhistorisch Tijdschrift* (nummer 1, pp. 20-25). Het is gebaseerd op een vondst uit het NAHI-archief die zich thans in de Groninger Archieven bevindt. Het betreft een schriftje met wat knipsels en een brochure over landarbeiders. In dit artikel geeft Duijvendak context en duiding aan dit materiaal. Het artikel geeft op die manier een mooi inzicht in landarbeiders-leven in het begin van de twintigste eeuw. Op zich verschijnt er weinig op het terrein van de geschiedenis van de landarbeiders. Reden om hem te vragen het ook in de nieuwsbrief van de VLG te mogen plaatsen. Hij en de redactie gaven hier zonder aarzeling toestemming vinden, waarvoor we hen hartelijk dankzeggen. De liederen zelf zijn [hier](#) te vinden.

De oorspronkelijke publicatie leidde tot een reactie en commentaar van Otto Knottnerus, die Maarten Duijvendak op [zijn website](#) plaatste en hier direct onder is afgedrukt: “Het schriftje waarover je schrijft stond volgens mij in het verleden bij volkskundigen bekend als een dienstbodencahier/schrift. Tjaard W.R. de Haan heeft over het verschijnsel geschreven, o.a. in 'De nachtegaal en de koekoek, [Neerlands Volksleven](#) 16 (1966), 61-73. Het had alles te maken met de kosten van liedblaadjes en de schaarste aan leuke deuntjes. De liedjes werden overgeschreven in de hoop een repertoire te krijgen voor onderlinge zangavonden. Het verschijnsel heeft vermoedelijk de hele 19e eeuw bestaan, ik ken die handel in liedjes ook van Duitse landarbeiders. De Duitse term is Drehorgellieder en Bänkelsang. Uit mijn onderzoek in Nieuw-Scheemda kreeg ik de indruk dat rond 1870 (mede onder invloed van Duitsland) een golf van nieuwe cultuur over het platteland kwam, onder andere veel kranten die ook door de arbeiderselite werden voorgelezen en doorgegeven. “

Otto citeert verder uit een artikel van Herman Kampinga: “In sommige streken van de provincie Groningen bestaat onder de meisjes de gewoonte haar liederenschat vast te leggen in cahiers. Deze laten ze rondgaan om zodoende onbekende of niet goed bekende liederen op te nemen. Geregeld worden ze dan op samenkomsten gezongen. Na eenige moeite is het me gelukt een dgl. Verzameling ter inzage te krijgen, afkomstig van een dienstbode uit Nieuwolda.” H. Kampinga, ‘[Groningsche volksliederen](#)’, in: *Driemaandelijksche Bladen* 13 (1913), 97-107.

De context waar Otto op wijst kan zeker voor het schriftje hebben gegolden. En de ene context sluit de andere niet uit.